

Η Εκκλησία στη δικτατορία 1967 - 1974

50 χρόνια πριν, όταν ξημέρωνε η 21η Απριλίου Του Χάρη Ανδρεόπουλου *

Την 21η Απριλίου 1967 δεν ξημέρωσε δύσκολη μέρα μόνο για τη Δημοκρατία, αλλά και για την Εκκλησία. Την ημέρα εκείνη, με την επιβολή της δικτατορίας των συνταγματαρχών, ξεκίνησε η μεγάλη περιπέτεια της Επταετίας στη διάρκεια της οποίας αφ' ενός μεν καταλύθηκε το δημοκρατικό πολίτευμα της ελληνικής Πολιτείας, αφ' ετέρου δε σαρώθηκε το συνοδικό - φύσει δημοκρατικό, από την εποχή των Αποστόλων - σύστημα διοικήσεως της Εκκλησίας. Οι παρεμβάσεις της δικτατορίας αυτής - της μακροβιότερης εν Ελλάδι στη διάρκεια του 20ού αιώνας - στις πλείστες των περιπτώσεων υπήρξαν κατάφωρα αντίθετες προς το Κανονικό Δίκαιο και την κανονική τάξη της Εκκλησίας. Αυτό, όμως, δεν ήταν τόσο περίεργο. Το πραγματικά περίεργο ήταν ότι οι αντικανονικές αυτές παρεμβάσεις έγιναν δεκτές ή προκλήθηκαν από την ίδια τη διοίκηση της Εκκλησίας, όπως αυτή προέκυψε μετά από μεθοδευμένες νομοθετικές παρεμβάσεις της δικτατορίας, από τις πρώτες ημέρες της επιβολής της, με σκοπό να υπηρετηθούν αφ' ενός μεν ιδεολογικές σκοπιμότητες του δικτατορικού καθεστώτος, αφ' ετέρου δε ιδιοτελή συμφέροντα νομής εξουσίας διαφόρων εκκλησιαστικών ομάδων.

Κατά την πρώτη φάση της δικτατορίας (21.04.1967 – 24.11.1973, επί Γ. Παπαδοπούλου) ο νόμιμος και κανονικός Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Β΄ (Χατζησταύρου) αρνούμενος να υποκύψει στις πιέσεις για παραίτηση προκειμένου να προωθηθεί διάδοχος αρεστός και συνεργάσιμος στο καθεστώς, θα είναι το πρώτο θύμα της δικτατορίας. Θα απομακρυνθεί «αυτοδικαίως» με την προδήλως αντικανονική διάταξη περί ορίου ηλικίας. Ο διάδοχός του Ιερώνυμος Α΄ (Κοτσώνης) αφού κατέλαβε «νόμιμα» μεν αλλά αντικανονικά τον αρχιεπισκοπικό θρόνο και η διορισθείσα 8μελής «Αριστίνδην» Ιερά Σύνοδος που αντικατέστησε – και υποκατέστησε – την κανονική «μικρά» (Δ.Ι.Σ.) και «μεγάλη» Ιερά Σύνοδο (Ιεραρχία), θα συμπορευθούν με την «εθνοσωτήριο» στρατιωτική Κυβέρνηση αναλαμβάνοντας το «εκκλησιοσωτήριο» έργο της. Με αντικανονικές διαδικασίες και μεθοδεύσεις τον δρόμο προς την έξοδο θα δουν άλλοι δεκαπέντε (15) κανονικοί και νόμιμοι Μητροπολίτες της «παλαιάς» Ιεραρχίας στο πλαίσιο ενός συντονισμένου σχεδίου αλλοιώσεως της συνθέσεως της Ιεραρχίας, το οποίο για να ολοκληρωθεί περιέλαβε και την εκλογή είκοσι εννέα (29) νέων Μητροπολιτών προσκειμένων, ως επί το πλείστον, στις χριστιανικές αδελφότητες οι οποίες εξ αρχής συντάχθηκαν με το όραμα που εκπροσωπούσε ο Ιερώνυμος Α΄ για την «κάθαρση» στην Εκκλησία και για μια «Καινούργια Ελλάδα». Ο στόχος, όμως, παρά τη συντελεσθείσα αλλοίωση της Ιεραρχίας δεν θα επιτευχθεί. Το οικοδόμημα του Ιερωνύμου θα καταρρεύσει όταν ο τότε Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος (Α΄) επιχειρώντας – συνεργούσης και της δικτατορίας – να καταστρατηγήσει τις πατριαρχικές διατάξεις που ορίζουν τόσο τη σχέση της κανονικής ενότητας με το Πατριαρχείο (Πατριαρχικός Τόμος του 1850), όσο και τα κανονικά δικαιώματα αυτού στις «Νέες Χώρες» (Πατριαρχική Πράξη του 1928), θα βρει απέναντί του την πλειονοψηφία της Ιεραρχίας, η οποία με την αντίθεσή της στις επιλογές του θα δρομολογήσει τη δική του έξοδο. Πρωταγωνιστές στην ανατροπή του συστήματος Ιερωνύμου (Α΄) οι τότε Μητροπολίτες Ελευθερουπόλεως Αμβρόσιος Νικολάου και Φλωρίνης Αυγουστίνος Καντιώτης, οι οποίοι είχαν προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας (Σ.τ.Ε.) πετυχαίνοντας τον Απρίλιο του 1973 την ακύρωση της συνθέσεως της «μικράς» Συνόδου (Δ.Ι.Σ.) που είχε συγκροτηθεί δι' εκλογής, σύμφωνα με το σύστημα Ιερωνύμου, και όχι κατά τα πρεσβεία αρχιερωσύνης, όπως όριζαν οι πατριαρχικές πράξεις. Ο Αυγουστίνος στην κρίσιμη συνεδρίαση της Ιεραρχίας της 10ης Μαΐου 1973, μετά την επικράτηση της προτάσεως για συγκρότηση της Δ.Ι.Σ. βάσει των πρεσβείων (33 ψήφοι) που σήμανε την ήττα του Ιερωνύμου (η πρόταση του οποίου για συγκρότηση δι' εκλογής έλαβε 29 ψήφους), θα δηλώσει: «Πατριαρχικόν και Ιερωνύμειον σύστημα συνεκρούσθησαν. Ενίκησεν όχι το “Αριστίνδην” του κ. Ιερωνύμου, αλλά το Πατριαρχικόν, η αδιάβλητος αρχή συνθέσεως της Συνόδου κατά πρεσβεία αρχιερωσύνης, η οποία εξασφαλίζει την ισότητα δικαιωμάτων μεταξύ όλων των ιεραρχών και προφυλάσσει την Ιεραρχίαν από φατριαστικές ενεργείας, φιλονικείας και έριδας, αι οποίαι ήτο επόμενον να παρουσιάζωνται κατά το Ιερωνύμειον σύστημα, το επινοηθέν επί σκοπώ συγκεντρώσεως όλης της εξουσίας εις το πρόσωπον του ενός. Αυτό το φατριαστικόν και απολυταρχικόν πνεύμα διοικήσεως της Εκκλησίας κατεπολεμήθη κατά την χθεσινήν εκλογήν» (βλ. εφημ. «Μακεδονία», 11.05.1973, σ. 4). Από της 10ης Μαΐου

1973 και εντεύθεν ο Ιερώνυμος (Α΄) χάνει τον έλεγχο της Συνόδου, καθίσταται ουσιαστικά προκαθήμενος «υπό επιτροπείαν». Η εξέλιξη αυτή θ΄ αποτελέσει την κύρια αιτία της εν συνεχεία σταδιακής - και γι΄ αυτό ιδιαίτερα τραυματικής για το κύρος της διοικούσας Εκκλησίας και επώδυνης για τον ίδιο σε προσωπικό επίπεδο - καταρρεύσεώς του από τον αρχιεπισκοπικό θρόνο.

Μετά το νοεμβριανό ενδοστρατιωτικό πραξικόπημα της 25ης Νοεμβρίου 1973 και την ανατροπή του Γ. Παπαδοπούλου ξεκινά η δεύτερη φάση της δικτατορίας (25.11.1973 - 23.07.1974). Ο νέος δικτάτωρ, ταξίαρχος Δ.

Ιωαννίδης αγνοεί επιδεικτικά τον Ιερώνυμο εξαναγκάζοντάς τον σε παραίτηση. Τον παραιτηθέντα τον Δεκέμβριο του 1973 Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο (Α΄) θα διαδεχθεί, ως εκλεκτός της νέας («ιωαννιδικής») ηγεσίας, ο από Ιωαννίνων Σεραφείμ (Τίκας), ο οποίος τον Ιανουάριο του 1974 θα εκλεγεί κανονικά σε ήδη χηρεύοντα θρόνο. Η εκλογή του «κυοφορήθηκε» εντός της ανερχομένης και ήδη ελέγχουσας (από την 10η Μαΐου του ΄73) τα εκκλησιαστικά πράγματα μερίδας της «παλαιάς» (προ της 21ης Απριλίου ΄67) Ιεραρχίας, της αποκληθείσης «Πρεσβυτέρας». Η επιλογή της νέας ηγεσίας της δικτατορίας να συμπράξει με τον ισχυρό πόλο που εκπροσωπούσε η «Πρεσβυτέρα Ιεραρχία» και ο εξ αυτής τότε Ιωαννίνων Σεραφείμ (Τίκας) δεν είχε ιδεολογικό έρεισμα· αποτελούσε «μονόδρομο» που τον υπαγόρευε η πολιτική σκοπιμότητα των στιγμών. Το γεγονός ότι ο Σεραφείμ είχε γνωριμία με τον Ιωαννίδη, από την εποχή που ήταν συμπολεμιστές την εποχή της γερμανικής κατοχής στον «Ε.Δ.Ε.Σ.» του στρατηγού Ναπολέοντος Ζέρβα, δεν ήταν αυτό που δρομολόγησε τις εξελίξεις, ασφαλώς, όμως, τις επιτάχυνε. Το καθεστώς Ιωαννίδη έδωσε στη - διάδοχη της «ιερωνυμικής» - «σεραφειμική» παράταξη απεριόριστες ελευθερίες, των οποίων όμως η παράχρηση υπό της νέας εκκλησιαστικής ηγεσίας εξελίχθηκε σ΄ ένα είδος «revanche» προς την προηγούμενη. Αν για τον Ιερώνυμο η πλέον «μελανή σελίδα» της αρχιεπισκοπείας του υπήρξε η κατάφωρα αντικανονική εκλογή του, για τον Σεραφείμ «μελανή σελίδα» στη δική του αρχιεπισκοπεία υπήρξε η απομάκρυνση χωρίς δίκη και απολογία - ούτε καν ακρόαση - των δώδεκα «ιερωνυμικών» λεγομένων Μητροπολιτών γεγονός που δημιούργησε μια πρωτοφανή ανωμαλία στη μετέπειτα ζωή της Εκκλησίας της Ελλάδος που εξακολουθούσε να την ταλανίζει μέχρι τα πρόσφατα χρόνια.

* **Ο Χάρης Ανδρεόπουλος** είναι καθηγητής Θρησκευτικών στη Β/θμια Εκπ/ση, Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας ΑΠΘ (xaan@theo.auth.gr), συγγραφέας της υπό έκδοσιν μελέτης «Η Εκκλησία κατά τη δικτατορία 1967 - 1974. Ιστορική και νομοκανονική προσέγγιση» που πρόκειται να κυκλοφορήσει από τις εκδόσεις Επίκεντρο.

URL:

<https://goo.gl/2YaxKk>

Keyword: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ

Date: 2017-04-24, 10:17:44

Source: panagiotisandriopoulos.blogspot.com